

Tomáš Hudec: *Indo-pákistánská komunita v Praze. Sociologická studie.* FHS UK, Praha 2007, 2 + 74 s.

Bakalářská práce T. Hudce na první pohled vyvolává dobrý dojem; autor si zvolil zajímavé téma, provedl vlastní výzkum, seznámil se s dostatečným penzem odborné literatury, a to i zahraniční, a odevzdal práci rozsahem přesahující běžný standard. Bohužel, bližší pohled řadu těchto charakteristik relativizuje. Vlastní výzkum sice patrně byl proveden dobře, chybí však jeho náležitá prezentace, v literatuře čtenář postrádá řadu klíčových prací, a to i vyšších česky, a pomineme-li problematiku první část práce, dostaneme se sotva na požadovaný minimální počet stran. Do očí bijícím nedostatkem je navíc „kultura psaní“ – pravopisné chyby se vyskytují doslova v každé druhé větě, použitá literatura není náležitě zpracována a její seznam je vyloženě úděsný, první část práce má dvě „první“ kapitoly atd. Pochybení formální i věcné povahy diplomant na druhou stranu „vyvažuje“ skutečně brilantními postřehy, které v práci občas nacházíme, osobním zaujetím a prací, již do výzkumu vložil.

* * *

Posuzovaná práce se dělí na dvě nestejně dlouhé části. V první z nich (s. 6-47), již ještě předchází úvod (s. 2-5), se autor omezil na prolegomenální záležitosti, postupně probírá metodu své práce, dějiny Pandžábu, pandžábská náboženství (hinduismus, sikhismus a islám) a vývoj česko-pandžábských (resp. česko-indických a česko-pákistánských) vztahů. Již sama skutečnost, že přitom většinou začíná harrapskou kulturou však bohužel svědčí více o jeho ambicích a neznalosti, případně kombinaci obojího, než o logickém záměru budování textu. Pasáže, které s vlastním tématem souvisí jenom velice volně (jako indická prehistorie) se tak mísí s nedostatečně hluboko probranými tématy podstatnými, tyto „výpisky z literatury“ nadto zákonitě obsahují obrovské množství nepřesností, sporných tvrzení nebo i chyb. Bylo by příliš únavné vypočítávat je jednotlivě, z těch podstatnějších jde např. o rozdělení dějin indického kolonialismu na dvě epochy (s. 10; to již udělali jiní), nejméně 2x chybně uváděnou dobu vzniku Muslimské ligy (s. 10; 1906, ne 1940), neznalost domácí literatury o indických kastách (s. 11; autor zapomíná na řadu studií v Archivu orientálním, Novém Orientu, Rozpravách ČSAV aj.), představu o tom, že emigranti posílají peníze domů, aby změnili kastovní systém (s. 13) ad.

Doslova odstrašujícím příkladem je podkapitola o vztazích Indie/Pákistánu a českých zemí (s. 32-36, nadto mi není jasné, proč jsou „české země“ psány důsledně v uvozovkách a s velkým „Č“): první zprávy o Indii se určitě neobjevovaly v „biblických manuskriptech“, Odoricův cestopis byl rukopisný (a tudíž nemohl být „vydán“), jeho „češství“ je velice diskutabilní. Ani české národní buditelství bych nedával moc do souvislosti se zájmem o sanskrt, a navazoval-li už na něj J. L. Hromádka (kdepak zůstala celá tradice české vědecké indologie od konce 19. století?!), určitě nebyl děkanem Komenského fakulty v Olomouci. R. Thákura v češtině nepřepisujeme „Tagore“, G. Meyrink z Prahy neodešel kvůli svému věštění, ale kvůli obvinění z podvodných machinací, Česká republika nemohla v roce 1947 uznat Indii, protože ještě neexistovala (ČR), Indie se pak nemohla rozdělit „rok na to“ (1947). Nezájem českých religionistů o hathajógu je sice nesprávný (pozn. č. 108 na s. 35), ale vcelku pochopitelný, protože dlouho velkou většinou praktikantů nabyta vnímána jako náboženská technika. Atd.

Velká část uvedených (i neuvedených) nedostatků plyne prostě z toho důvodu, že autor ve snaze využít všechno, co přečetl, postupoval nekriticky a bez smyslu pro logickou výstavbu rozsáhlejšího textu. Naopak citelně postrádám existující literaturu o mezinárodních migracích a vývoji jejich integrace, včetně jejího mediálního obrazu. Příslušná pasáž k poslednímu bodu

(s. 41-43) sice dospívá k relevantním závěrům, nemůže je však opřít o existující analýzy, takže nabývá charakteru „dojmologie“. Podobně i následující podkapitola, obecně tematizující obraz islámu na akademické půdě (s. 43-46), není analýzou konkrétních děl, takže kupř. autorův odsudek S. Huntingtona vyznívá příkřeji, než by bylo vhodné (zná jeho dílo T. Hudec jinak než z médií?), pojem „orientalismus“ je definován vyloženě špatně a prakticky úplně absentuje přehled o české literatuře na dané téma. Ve výkladu o jednotlivých indických náboženstvích zase chybí jejich moderní směry, jakoby autor až příliš akcentoval svoji předchozí – nepochybně správnou – poznámku, že některé z nich jsou západní orientalistikou přeceňovány (pozn. č. 2 na s. 3), k domácím mediálním analýzám a názorům veřejnosti na islám netřeba jen konstatovat, že „by bylo zajímavé“ se o nich něco dozvědět (s. 46), nýbrž je třeba si je sehnat a přecíst, eventuálně zpracovat příslušné sociologické výzkumy. Obojího je alespoň relativně dostatek.

Tyto nedostatky jen zčásti vyrovnávají nepochybně důležité poznatky, k nimž T. Hudec „jen tak mimochodem“ dospěl: např. poznání diskrepance emigračního regionu a současných státních hranic a skutečnost, že emigrace primárně vychází právě z jediného regionu obou zemí (s. 2), význam náboženské identity v po-migrační fázi (s. 7), diskuse o kastovním systému (s. 12-13), „mlhavé hranice“ náboženských identit a jejich zostření v diaspoře (s. 19) ad.

Druhou, vlastní část bakalářské práce T. Hudce představuje popis výsledků kvalitativního sociologického či sociálně-antropologického výzkumu (s. 48-72), jimž autor předdeslal ještě informace o právním postavení cizinců v ČR (ačkoli by logicky spíše patřily do prolegomenálních pasáží). Hlavním nedostatkem zde je prakticky nulová informace o metodologii a technickém provedení šetření: není jasné, kolik rozhovorů a s kým autor vedl (vč. otázky reprezentativity; snowball rozhodně není standardní kvantitativní metodou, ač se to tvrdí na s. 5; okrajová zmínka o službách překladatele na s. 48), zda a jak je zaznamenával (tyto záznamy by přitom měly tvořit nedílnou součást práce, stejně jako seznam respondentů se základními charakteristikami) a totéž v případě zúčastněného pozorování. Bez těchto náležitostí sice závěry vypadají věrohodně, nejsou však průkazné; navíc to, co nazývá „analýzou osobních dokumentů“ (s. 5), se osobních dokumentů vůbec netýká. Pasáž věnovaná právnímu postavení cizinců se vyznačuje podobnými nedostatky jako celá první část práce. Nejsou řešeny rozdíly mezi evropskými direktivami a politikou jednotlivých vlád (např. tvrzení o liberálnosti české imigrační politiky je značně problematické; s. 52), na příslušném místě chybí úvaha o restrikcích uplatňovaných vůči občanům třetích zemí (s. 51, o stránku dál to však už autor „ví“), rozdíly v právním postavení imigrantů a asylantů (vč. toho, že ČR už s některými státy dvojí občanství umožňuje, s. 54; obcházení nemožnosti vlastnictví nemovitého majetku prostřednictvím firem, s. 53), dále chybí prezentace výsledků demografických či sociologických výzkumů migrací a integrace cizinců (alespoň za ČR).

Závěry, k nimž autor došel, jsou nicméně z velké části relevantní a prokazují dobrou obeznámenost s terénem. Proto je velká škoda, že se „utápějí“ v jinak problematické práci; ne vždy jsou dostatečně rozvedeny a konečně jim chybí analytická a komparativní dimenze. K fenoménům transnacionalismu a náboženských identit, s jejichž existencí se T. Hudec v praxi setkal, by bylo vhodné použít např. nedávno publikované práce P. Levitt (*God Needs No Passport*), charakter islámu imigrantů do ČR by vyžadoval diskusi o tzv. euroislámu (T. Asad, T. Ramadán ad.), jejich integrace do české společnosti aplikaci teorie etnických (sub)ekonomik (I. Light) a srovnání s integrací jiných imigračních komunit atd. Není sice nutné, aby na úrovni bakalářské práce byly řešeny všechny tyto dimenze, alespoň některé z nich bych však uvítal. Naproti tomu nutné je, aby byl vlastní výzkum proveden korektně a stejně tak prezentován, což se autorovi naneštěstí povedlo jen částečně. Ani se závěry, že „z hlediska integrace není v souvislosti s indo-pákistánskou komunitou v Praze o čem hovořit“ a

že se tato komunita zřejmě budoucně nebude příliš rozšiřovat (s. 72), nelze plně souhlasit a nadto z vlastního výzkumu zjevně neplynou.

Jak již bylo zmíněno výše, posuzovaná bakalářská práce vykazuje též řadu nedostatků formálního rázu – pravopisné chyby (zejm. nerespektování větných vazeb, nesprávné užívání malých/velkých písmen, diakritika, o interpunkci nemluvě), špatné přepisy cizích slov, chyby v citacích (např. L. Kropáček je důsledně psán bez posledního písmenka) a neuvádění stránkových odkazů. Úsměvné jsou některé překlady, jako že muslimové původně kouřili „bakšiš“ (s. 27), označování ší'itů 12ti imámů jako „dvanácterníků“ (s. 28) nebo anexe Bosny a Hercegoviny Rakousko-Uherskem v roce 1978 (s. 38). Nestandardní je také seznam použité literatury, ať už jde o jeho rozdělení, nerespektování abecedního pořádku, chybějící údaje o místech vydání, až po věcné chyby (např. již zmiňovaný „L. Kropáček“ nebyl editorem sborníku *Variace na Korán*, nýbrž autorem pouze jedné z jeho studií); seznam také nerespektuje rozdělení na prameny a sekundární literaturu. Styl práce je v některých partiích příliš osobní, chybí akademická věcnost, byť jde o nešvar, který je v části antropologické literatury obvyklý.

* * *

Bakalářská práce T. Hudce vyvolává oprávněné rozpaky, co z techniky vědecké práce a její prezentace se autor (ne)naučil v rámci bakalářského studia. Ke zvolenému tématu, které je samo o sobě zajímavé, přistoupil se zájmem a pílí hodnou chvály, ne však dostatečně připraven na jeho zpracování. Vzhledem k tomu, že sama práce vznikala téměř bez konzultací s jejím vedoucím a narychlo, výsledek se dostavil. Z těchto důvodů práci sice **doporučuji k obhajobě**, nicméně hodnotím pouze jako **velmi dobrou** (v bodovém rozpětí 25-29 b.).

V Praze 9. října 2007

.....
PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.